

29 §

Huvudman har ansetts ersättningsskyldig för skador orsakade av tredjemans agerande

Fastigheterna Landskrona Nedra Glumslöv 5:56-5:60, 5:75 och 5:74 med adress Troeds väg 8 (5:74), Troeds väg 10 (5:73), Troeds väg 14 (5:59), Troeds väg 16 (5:58), Troeds väg 18 (5:57) respektive Troeds väg 20 (5:56) ligger samtliga inom verksamhetsområdet för Landskrona kommuns allmänna va-anläggning och är anslutna till ren-, spill-, och dagvattennäten. Fastigheterna är bebyggda med enplansvillor med källare.

Mellan den 15 och den 22 augusti 1999 drabbades fastigheterna av översvämningar. Fastigheterna på Troeds väg 8 och 10 var vid skadetillfället försäkrade hos Länsförsäkringar Skåne ömsesidigt skadeförsäkringsbolag (Länsförsäkringar). Fastigheterna på Troeds väg 18 och 20 var försäkrade hos Folksam ömsesidigt sakförsäkringsbolag (Folksam). Fastigheten på Troeds väg 14 var försäkrad hos If Skadeförsäkring AB (If). Fastigheten på Troeds väg 16 har varit försäkrad hos Länsförsäkringar och If. Bolagen har betalat ut försäkringsersättning till fastighetsägarna med anledning av de skador som uppstod vid översvämningarna.

Försäkringsbolagen krävde regressvis kommunen för den ersättning som de utgivit till de berörda fastighetsägarna.

Länsförsäkringar yrkade förpliktande för Landskrona kommun (kommunen) att till bolaget utge 828 557 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen på beloppen 452 099 kr från och med den 19 december 2002, respektive 376 458 kr från och med den 24 april 2003, allt till dess betalning sker, Folksam yrkade förpliktande för kommunen att till bolaget utge 396 427 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från och med den 15 oktober 2000 till dess betalning sker och If yrkade förpliktande för kommunen att till bolaget utge 347 705 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från och med den 4 augusti 2000 till dess betalning sker.

Kommunen yrkade i första hand att försäkringsbolagens talan skulle avvisas och i andra hand bestreds yrkandena.

Försäkringsbolagen har bestred avvisningsyrkandet.

Försäkringsbolagen anförde som rättslig grund för sin talan anført följande. De försäkrade fastigheterna har drabbats av skador efter att slambemängt avloppsvatten tryckts upp genom avloppsbrunnarna i fastigheternas källare. Skadorna har inträffat inom ramen för va-förhållandet mellan kommunen och respektive fastighetsägare, varefter försäkringsbolagen regressvis inträtt i de försäkrade fastighetsägarnas ställe med stöd av 25 § 1927 års försäkringsavtalslag (1927:77).

Kommunen anförde som rättslig grund för avvisningsyrkandet följande. Kommunen har efter skadefallet träffat en överenskommelse med var och en av fastighetsägarna om ersättning på grund av de speciella omständigheterna i samband med översvämningen. Genom överenskommelsen har fastighetsägarna

avsagt sig alla eventuella återkravs- och regressmöjligheter, varav följer att inga möjligheter står till buds för försäkringsbolagen att kräva kommunen på ersättning. Då bolagen inte heller i övrigt står i något va-förhållande till kommunen, skall deras talan avvisas. – För det fall avvisningsyrkandet skulle lämnas utan bifall bestred kommunen i sak skadeståndsskyldighet eftersom anläggningen motsvarade de skäligen krav på säkerhet som ställs genom att systemet varit tillräckligt väl dimensionerat för att ta emot de nederbördsmängder det varit fråga om, och som inte i något fall under perioden överskridit ett femårsregn. Vidare anfördes att Banverket handlat i strid med den överenskommelse som träffats mellan verket och kommunen på ett sätt som varit omöjligt för kommunen att förutse.

Försäkringsbolagen har till stöd för sitt bestridande av kommunens avvisningsyrkande anfört i huvudsak följande. Försäkringsbolagen, som reglerat de aktuella skadorna under åren 1999, 2000 och 2001, grundar sina regresskrav på 25 § 1927 års försäkringsavtalslag. Kommunens ståndpunkt, att överenskommelsen mellan kommunen och de berörda fastighetsägarna endast avsett en allmän "ersättning", borde innebära att försäkringsbolagen är oförhindrade att nu kräva kommunen på skadestånd. Dessutom har kommunen varit väl medveten om försäkringsbolagens roll i skaderegleringsarbetet, men ändå valt att i november 2003 träffa avtal med enbart fastighetsägarna utan att beakta försäkringsbolagens intressen i saken.

Försäkringsbolagen anförde: Banverket gavs i mars 1998 tillåtelse att pumpa över vatten från sitt järnvägsbygge i Glumslöv till kommunens dagvattenanläggning. – Skadorna har uppkommit genom att slambemängt vatten från kommunens spillvattenledning trängt in i husen längs Troeds väg genom avloppsbrunnar och toalettstolar sedan trycknivån i va-anläggningen överskridit källargolvs- och marknivåerna. Det finns skäl att ifrågasätta om ledningarna varit riktigt dimensionerade för de mängder vatten som kommunen låtit avleda genom dem. Under inga omständigheter har marginalerna i förhållande till ett fem- eller tioårsregn varit särskilt stora. Dessutom har anläggningen varit föremål för bristande tillsyn. – Banverket har genom avtalet med kommunen givits tillåtelse att i samband med sina arbeten pumpa in vissa mängder grundvatten i kommunens dagvattennät. Arbetena innebar stora påkänningar på det lokala dag- och spillvattennätet och Banverket eller dess entreprenör lät i strid med avtalet pumpa över oavslammat vatten i de kommunala spillvattenledningarna, vilket ledde till de skador varom är fråga i målet. Genom att kommunen inte haft tillräcklig tillsyn över Banverkets användning av kommunens anläggning, har kommunen brustit i det tillsynsansvar som åligger den i egenskap av va-huvudman. Kommunen har varit medveten om att otillåtna överpumpningar av vatten förekommit vid flera tillfällen, men inte ingripit på annat sätt än genom ett skriftligt klagomål till Banverket, daterat den 11 mars 1999. I brevet erinrades Banverket om de otillåtna överpumpningarna, särskilt de som inträffat den 6 och 7 mars 1999. – I kommunens tillsynsansvar måste ligga ett krav på ett faktiskt fungerande säkerhetssystem; att som kommunen fram till den aktuella skadan begränsa insatserna till att skriva brev till entreprenören är inte tillräckligt.

Kommunen har inte kunnat vitsorda något belopp som skäligt i och för sig med hänvisning till påståendet, att försäkringsbolaget beträffande fastigheterna på

Troeds väg 8, 10 och 16 inte redovisat i vilken mån den utgående försäkringsersättningen blivit föremål för värdeminskningsavdrag. Försäkringsbolagens mening är att skadorna reglerats i enlighet med gällande försäkringsvillkor och tillämplig skaderegleringspraxis efter de tabellverk som är allmänt vedertagna i branschen. Inte heller försäkringsbolagen är av annan uppfattning än att bolagen inte kan få bättre rätt än de skadelidande gentemot skadevållaren, men frågan saknar betydelse i sammanhanget, eftersom inga ytterligare avdrag på försäkringsersättningen varit motiverade då ingen avdragsgrundande värdeminskning har bedömts föreligga. I försäkringssammanhang gör man aldrig avdrag för slitage på utrymmen som är yngre än fem år eller renoverade för mindre än fem år sedan.

Kommunen anförde: Eftersom fastighetsägarna avtalat bort sin rätt att kräva kommunen på ytterligare ersättning med anledning av det inträffade, finns inte heller någon regressrätt för försäkringsbolagen att stödja sitt krav på. Därmed kan deras talan inte heller upptas till prövning. En försäkringsgivare kan aldrig få bättre rätt gentemot skadevållaren än försäkringstagaren.

En förutsättning för att kommunen skall kunna avkrävas ansvar är att man brutit i sina va-rättsliga skyldigheter. Några sådana avsteg föreligger inte i förevarande fall. Anläggningen skall uppfylla de etablerade säkerhetskraven, såsom de kommer till uttryck genom Svenskt vattens dimensioneringsanvisningar, P 90. Konsulten DHI:s utredning från januari 2000, som kompletterats i april 2006, liksom genomförda videoinspektioner, talar klart för att anläggningen varit tillräckligt väl dimensionerad för de regn som drabbade Glumslöv i augusti 1999. Komplikationerna uppkom på morgonen den 16 augusti 1999 sedan Banverket genom sin entreprenör på platsen, Pihl Aarsleff A/S, låtit länspumpa ett vattenfyllt tunnelschakt mellan väg E6 och Kvistoftavägen i Glumslöv. Det är således inte kommunens dimensionering av va-anläggningen som varit att lasta för de uppkomna skadorna, utan Banverkets entreprenör som i strid med alla överenskommelser valt att självsvåldigt pumpa in helt oslammat dagvatten i kommunens ledning; ett förhållande som kommunen inte haft anledning att förutse och därmed inte heller kunnat förebygga med tillsynsåtgärder. Kommunen klargjorde redan från början, i en skrivelse av den 3 mars 1998, vilka högsta överpumpningsvolymen Banverket hade att hålla sig till, liksom att de hade att efterkomma de gällande allmänna bestämmelserna (ABVA) för va-anläggningen. Banverket har alltså felat genom att de med ett tillstånd som endast givit dem rätt att pumpa över *avsedimenterat grundvatten* till kommunens *dagvattennät*, pumpat över *icke sedimenterat dagvatten* till kommunens *spillvattennät*. – Enligt kommunens mening har kontroller av arbetsstället visst ägt rum, men det kan under inga förhållanden vara rimligt att kräva att kommunen skall finnas på plats under hela byggnadsperioden och dygnet runt övervaka att en byggherre håller sig till givna ramar. I stället har det från Banverkets sida varit fråga om en exceptionell överträdelse av meddelade villkor, något som kommunen inte kan lastas för. Ledningsnäten har varit väl dimensionerade och haft mer än tillräcklig kapacitet för de aktuella regnmängderna samtidigt som en enskild abonnent genom sitt handlade vållat ett antal andra brukare skador i deras fastigheter; ett förhållande som inte kan läggas huvudmannen till last. En skadelidande har rätt till ersättning för de faktiska skador som han eller hon fått vidkännas. Eftersom försäkringsbolagen inte reglerat skadorna efter ska-

deståndsrättsliga principer, och avstått från värdeminskingsavdrag på utgående försäkringsersättning i de fall där det varit befogat, skall den ersättning som kommunen nu avkrävs nedsättas i motsvarande mån.

Va-nämnden yttrade: De skadefall som är fråga för prövning i målet inträffade i augusti 1999, medan överenskommelsen med fastighetsägarna ingicks i november 2003. Vid den tidpunkten var skaderegleringen redan genomförd och anspråken således överlätna på försäkringsbolagen. Följaktligen var det inte fastighetsägarna som i november 2003 förfogade över regressrätten, varav följer att deras och kommunens avtal inte med framgång kan göras gällande mot försäkringsbolagen. Kommunens yrkande om avvisning skall således lämnas utan bifall. Härtill kan anmärkas att de berörda fastighetsägarna vid tidpunkten för undertecknandet av avtalet endast haft självriskén att fordra, varför de inte haft anledning att närmare reflektera över hur kommunen i övrigt såg på rättsverkningarna av respektive avtal eller hur kraven slutligen skulle komma att regleras mellan försäkringsbolagen och kommunen.

Enligt 12 § lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, va-lagen, skall en sådan anläggning vara försedd med de anordningar som krävs för att den skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Huvudmannen skall underhålla va-anläggningen och i övrigt tillse att den på ett tillfredsställande sätt fyller ändamålet. Vidare skall anläggningen ägnas ett sådant mått av tillsyn att risken för störningar i anläggningens funktion och därmed risken för skador på anslutna fastigheter nedbringas till den nivå där anläggningen kan anses tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Det innebär bland annat att va-anläggningen skall vara av ett sådant utförande, ägnas ett sådant mått av underhåll och tillsyn, att den under normalt förekommande betingelser förmår avleda tillrinnande flöden utan risk för inflöde i de va-installationer som kopplats in på anläggningen. Om skada uppkommer till följd av att anläggningen inte uppfyller kraven, kan huvudmannen enligt 29 § va-lagen förpliktas ersätta skadan. Huvudmannens ansvar i nu berörda avseenden är – med undantag för fall av force majeure och liknande orsaker – i princip oberoende av om vållande ligger huvudmannen till last. För att skadestånd skall kunna utgå måste det också finnas ett orsakssammanhang mellan en brist i utförandet, underhållet eller tillsynen av anläggningen och den uppkomna skadan. Det åligger i princip huvudmannen att visa att anläggningen fyller de uppställda kraven och att en eventuell skada beror på annat än brist i utförandet, underhållet eller tillsynen. - De skador som uppkommit på de berörda fastigheterna har enligt vad parterna samfällt uppgivit varit en följd av Banverkets överträdelse av gällande villkor.

Med stöd av främst kommunens åberopade konsultrapport kan därvid till en början konstateras att anläggningen bedömts klara ett tioårsregn, låt vara med liten marginal. Då inget tyder på annat än att det på sin höjd varit fråga om ett tvåårsregn som föregått händelserna den 15 och 16 augusti 1999, finns heller inget som talar mot att anläggningen haft tillräcklig kapacitet för att i vart fall avbördade de aktuella nederbördsmängderna. Kommunen kan därmed inte fällas till ansvar på den grunden att anläggningen varit otillräckligt dimensionerad.

Härefter återstår frågan om vilket tillsynsansvar det är rimligt att ålägga en va-huvudman vid arbeten av det slag varom här är fråga. Kommunen gav alltså i mars 1998 byggherren Banverket tillåtelse att under relativt detaljerade förut-

sättningar koppla in sig på dagvattennätet för avledning av avsedimenterat grundvatten. Därefter, i mars 1999, kunde kommunen konstatera att Banverket vid flera tillfällen utan tillåtelse avlett vatten över spillvattennätet. Häremot reagerade kommunen och gjorde klart för Banverket att de omkostnader som uppkom för kommunen och dess va-abonnenter i anledning av det inträffade skulle komma att påföras verket. Sedermera, i augusti 1999, efter att Banverket ännu en gång använt kommunens spillvattenledningar, nu för oavslammat dagvatten, uppkom de aktuella skadorna längs Troeds väg.

Det är alltså otvistigt mellan parterna att det varit Banverket som stått för överpumpningen av dagvatten i spillvattenledningarna och därmed för det faktiska vållandet av skadorna i de berörda fastigheterna. Kommunen har på ett tidigt stadium medveten om överträdelserna av de gällande villkoren som entreprenören gjort sig skyldig till och även uppmärksammat Banverket på den risk för skador på abonnentfastigheterna som förfarandet kunnat föra med sig. Vidare kan anmärkas att kommunen inte på plats tycks ha besiktigat hur anslutningarna till kommunens nät kommit till utförande. Va-nämnden finner således att kommunen inte i tillräcklig mån kan anses ha levt upp mot va-lagens högt ställda krav på tillsyn av den allmänna avloppsanläggningen. Underlåtenheten har varit av direkt betydelse för skadornas uppkomst. Enligt va-nämnden kan kommunen därmed inte undgå skadeståndsansvar för den bristande tillsynen av anläggningen (jämför nämndens avgörande BVa 29/98 i målet Va 203/96 från den 3 april 1998).

Kommunen har inte kunna vitsorda någon del av försäkringsbolagen yrkade kapitalbeloppen med hänvisning till att de inte gjort några avdrag på den försäkringsersättning som avser egendom som varit utsatt för åldersbunden värdeminskning. Försäkringsbolagen har invänt att skadorna reglerats på det sätt som är gängse i branschen och att värdeminskningens avdrag aldrig görs på egendom som är yngre än eller renoverad för mindre än fem år sedan.

Av 5 kap. 7 § skadeståndslagen följer att skadestånd med anledning av sakskada skall omfatta ersättning för sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning samt annan kostnad till följd av skadan. Några närmare direktiv om hur ersättningen skall beräknas finns inte i skadeståndslagen eller dess förarbeten. I stället har det ansetts att värdet av den skadade egendomen får bestämmas med utgångspunkt i "dagsvärdet" såsom det definierats i den såväl vid skadefallet som vid skaderegleringen gällande 1927 års försäkringsavtalslag (se Radetzki, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, 2004, sid 72, med där anförda arbeten). Värderingsregeln har med vissa förtydliganden överförs till 6 kap. 2 § i 2005 års försäkringsavtalslag (2005:104). Första meningen i den nya bestämmelsen har följande lydelse: "Avser försäkringen värdet av egendom, skall [om inte annat framgår av försäkringsavtalet] värdet anses motsvara återanskaffningspriset omedelbart före försäkringsfallet med avdrag för ålder och bruk samt, när skadan inte avser en byggnad, för nedsatt användbarhet och annan omständighet." – En skadad fastighet skall alltså om den iståndsätts eller återuppförs av försäkringshavaren värderas till återanskaffningskostnaden endast med avdrag för skillnaden mellan ålder och bruk (jfr Radetzki, a a, sid 85).

I förevarande fall föreligger inte tvist om återanskaffningsvärdet (se emellertid diskussionen om skillnaden härvidlag i fråga om försäkrings- och skadestånd-

ersättning i Radetzki, a a, sid 93 ff), men däremot om hur avdraget för ålder och bruk skall beräknas. Frågan om avdragets utformning har diskuterats ingående i den juridiska litteraturen, särskilt om avdraget skall göras efter i huvudsak subjektiva eller objektiva kriterier (se Radetzki, a a, sid 73 ff och 86 ff, och jfr Tullberg, *Försäkringsersättning vid skada på egendom*, 1994, sid 70 f). En sammanfattning av resonemanget kan sägas vara att avdraget i skadeståndssammanhang i första hand, och i vart fall i högre utsträckning än vid försäkringsfall, bör utgå från objektiva faktorer såsom det försäkrade objektets ålder, och i de fall där individuella faktorer ändå på grund av omständigheterna måste vägas in, efter faktorer som ändå inte är alltför subjektiva.

Sammantaget får lagstiftaren i såväl försäkrings- som skadeståndsfällen anses ha godtagit att avdraget för ålder och bruk görs efter objektiva, det vill säga i praktiken schabloniserade metoder. Tillvägagångssättet, som är brett tillämpat i försäkringssammanhang, har därtill förtjänster ur tillämpningssynpunkt. En konsekvens blir emellertid att det kommer att åvila den, som vill göra gällande att ersättningsnivån skall avvika från den gängse schablonen, att visa fog för sitt påstående genom att förebringa någon form av utredning om den ersättningsnivå som i stället bör gälla.

I målet har försäkringsbolagen i skaderegleringen avstått från värdeminskningsskadeavdrag på de delar av fastigheterna som varit yngre än fem år eller renoverats för mindre än fem år sedan; därjämte har årliga värdeminskningsskadeavdrag tillämpats efter vissa procentsatser för äldre egendom efter de principer som nu redovisats.

Så länge kommunen inte företett någon närmare utredning till utvisande av den enligt deras uppfattning riktiga värdeminskningen, anser va-nämnden därmed att den av försäkringsbolagen tillämpade schabloniserade metoden tillräckligt noggrant speglar den åldersbundna värdeminskningen på den berörda egendomen. Vid sådana förhållanden finner nämnden att de yrkade beloppen kan läggas till grund för bedömningen i fråga om skadans storlek.

Sammanfattningsvis finner alltså va-nämnden att försäkringsbolagen fullt ut skall vinna bifall till sin talan.

Va-nämnden lämnade kommunens avvisningsyrkande utan bifall och förpliktade kommunen att utge ersättning till försäkringsbolagen enligt deras yrkanden.

Beslut 2007-04-30, BVa 17

Mål nr Va 67/05